

فەلەستین و جەنگی فەتح و حماس

فاتح بهرامی

پوداوه‌کانی دوو ههفته‌ی رابردوو ئه‌وزاعی فەلەستینی خسته ناو دهوره‌یه‌کی تازه‌وه. دواى چەند مانگ له پووبه‌پوو بوونه‌وه و کیشمه‌ کیشی نیوان فەتح و حماس، سەرنجام حماس بئەکانی دەسه‌لاتی فەتحی له‌ کەناری غەزه داگیر کرد و خستیه ژیر کۆنترۆلی خۆیه‌وه و به‌ته‌واوی دەستی گرت به‌سەر کەناری غەزه‌دا. مەحمود عباسیش هه‌لۆه‌شانه‌وی کابینه‌ی ئیسماعیل هه‌نیه‌ی راگه‌یانوو و سه‌لام فیازی به‌رپرس کرد له‌ دامه‌زراندنی کابینه‌یه‌کی تر. به‌م شیوه‌یه‌ ته‌مه‌نی سه‌ ساڵه‌ی ده‌وله‌تی هاوپه‌یمانی گه‌یشه‌ کورتای خۆی، ئیستا به‌ عه‌مه‌لی له‌ هه‌ریه‌ک له‌ غه‌زه و کەناری باشور دا حکومه‌ته‌کانی حماس و فەتح دەسه‌لاتدارن. ئەم شه‌رایته‌ بارودۆخی فەلەستین ئالۆزتر و ژيانی بی سهره‌و به‌ره‌ی خه‌لکی فەلەستین نا دی نادیارتر ده‌کات.

کیشه‌ی فەلەستین و ده‌وری بزوتنه‌وه راسته‌ توندپه‌وه‌کان

خالی بناغه‌یی له‌ چاره‌سه‌رکردنی کیشه‌ی فەلەستیندا دامه‌زراندنی ده‌وله‌تی سه‌ربه‌خۆی فەلەستینه. ئەم ده‌وله‌ته‌ ئیستا بوونی نیه‌و دامه‌زراندنی ئەم ده‌وله‌ته‌ په‌یوه‌سته‌ به‌ به‌ده‌رچوونی ئسرائیل له‌ ناوچه‌ داگیر کراوه‌کان و به‌ره‌سمیه‌ت ناسینی ده‌وله‌تی فەلەستینه‌وه. به‌مانایه‌کی تر دامه‌زراندنی ده‌وله‌تی سه‌ربه‌خۆی فەلەستین پێویستی به‌ ریکه‌وتنی نیوان ئسرائیل و هیزه‌کانی فەلەستینه. به‌لام تا ئیستا هه‌رچی به‌ند و به‌ستیک و قه‌ول و قه‌راریک له‌ پرۆسه‌ی دانوستانه‌کانی ئاشتیخوازان هه‌بووه ئسرائیل تیکێ داوه. له‌ واقعا ئه‌وه‌نده‌ی به‌ ئسرائیل ده‌گه‌ریته‌وه، پێش شه‌رت و ئیمکانبوونی ئاشتی نیوان ئسرائیل و فەلەستین و دامه‌زراندنی ده‌وله‌تی فەلەستین، خستنه‌ کەناره‌وه‌ی بزوتنه‌وه‌ قه‌ومپه‌رست و دینییه‌ راسته‌په‌وه‌کانه‌ له‌ خودی ئیسرایلدا.

له‌لایه‌کی تره‌وه، له‌ فەلەستیندا ئیسلامی سیاسی و له‌ سه‌رووی هه‌موویانه‌وه‌ حماس رێگره‌ له‌ به‌رده‌م چاره‌سه‌ری کیشه‌ی فەلەستین دا واته‌ دامه‌زراندنی ده‌وله‌تی سه‌ربه‌خۆی فەلەستین له‌ رێگای دانوستان و ئاشتی‌هه‌وه. حماس نایه‌وئ کیشه‌ی فەلەستین چاره‌سه‌ر بێ و هه‌چ رێگا چاره‌یه‌کیشی بۆ نیه‌، ده‌لایه‌کەشی زۆر به‌ رۆشنی به‌ره‌سمیه‌ت نه‌ناسینی ئیسرایل و قایل نه‌بوونیته‌ی به‌ دانوستان و ئاشتی. حماس ئه‌یه‌وئ کۆمه‌لگه‌یه‌کی ئیسلامی دابه‌زرینی به‌بی بوونی ئیسرایل.

به‌م پێ یه‌، له‌سه‌ر کیشه‌ی فەلەستین، ده‌وری بزوتنه‌وه‌ دینییه‌ راسته‌ توندپه‌وه‌کان له‌ هه‌ردوو لادا رێگره‌ له‌ به‌رده‌م چاره‌سه‌ری کیشه‌که و هه‌میشه‌ بارودۆخی جەنگی و دوشمنی و بلاو کردنه‌وه‌ی نه‌فره‌تی دینی زیندوو پاده‌گرن و له‌ بارودۆخی ریکه‌وتن و دانوستان دا له‌سه‌ر ئاشتی ده‌وری بریک ده‌بینن بۆ زیندوو پاگرتنی ئه‌و بارودۆخه. له‌لایه‌کی تره‌وه‌ن ئەم بزوتنه‌وه‌ راسته‌په‌وه‌ خزمه‌ت به‌یه‌کتر ده‌کەن و هه‌ریه‌که‌یان له‌ بوون و چالاکی ئه‌وی تر دا فرسه‌تی ئه‌وه‌یان ده‌ست ده‌که‌وئ تا له‌ به‌ره‌ی خۆیاندا هه‌یز بگرن و به‌هه‌یز ببن. زۆر جار ئیمه‌ شایه‌دی ئەمه‌ حاله‌ته‌ بووین. راست له‌ ئیسرایل دوا ریکه‌وتنی ئاشتی ئۆسلۆ له‌ ساڵی 93دا، له‌ رێگای تیکدانی ریکه‌وتنه‌کان و بریاره‌کان و هه‌تا خستنه‌ ژیر پێه‌وه‌ی بریاره‌کانی نه‌ته‌وه‌ یه‌ک‌گرتوووه‌کان بووه رێگه‌ر له‌ به‌ره‌و پێشه‌وه‌ چوونی پرۆسه‌ی ئاشتی و دانوستان و سەرنجام به‌شیوه‌یه‌کی عه‌مه‌لی فەتح که‌ لایه‌نی دانوستان بوو بی ئیعتبار و بی ماهیه‌ت کرد. هه‌ر ئەم باب‌ه‌ته‌خۆی، له‌ کەناری فاکتۆره‌ جیهانی و ناوچه‌یه‌کاندا، فاکتۆریکی گرنگ بوو بۆ به‌هه‌یزکردنی حماس تا ده‌ولی بی ماهیه‌تی ئاشتی و دانوستان و

زهرورتهی جهنگ له دژی ئیسرائیل بکوئیت. هەر جارهی که دهولتهی ئیسرائیل پرۆسهی دانوستانی ناشتی تیکدای و دهستی دایته سهرکوتی خه لکی فهلهستین بزوتنهوی ئیسلامیش بههیز بووهو سهر باز گیری کردووه. بۆ لایهنی بهرامبه ریش هەر وا بووه. چالاکیهکانی حماس و موشهک هاویشتهکانی و چالاکیه سهر بازیهکانی دژی خه لکی ئیسرائیل ههمیشه بههانی تاوانهکان و درندهیهتی دهولتهی ئیسرائیل دژی خه لکی فهلهستین و ههروهها خسته ژیر پیوهی هەر قهرار و مهاریک بووه. ههمان کاریک که لهم دوایه دا حماس ئهجامی دا له غهزه گهورهترین خزمهتی به دهولتهی ئیسرائیل و بهتایبهت بزوتنهوه راستهوهکان پیشکesh کرد.

جیاوازیهکانی حماس و فتح و کیشهی فهلهستین

جیاوازی پایهیی نیوان حماس و فتح به وینهی دوو هیز له فهلهستین و له بهرامبه ئیسرائیلا، له بناغه دا جیاوازی نیوان دوو بزوتنهوهو دوو ئیستراتیژی جیاوازه. فتح به وینهی هیزی سهرکی و گرنگ له ریکخراوی ئازادبخاوی فهلهستین دا سهر به ناسیونالیزی عهره بهو ئیستراتیجی ئه و دامهزراندنی دهولتهی فهلهستینه له کهناری دهولتهی ئیسرائیل دا. ناسیونالیزی عهره به له سهر دهمی ساداتهوه که به ریکهوتنی کامپ دیفید و بهرسمیهت ناسینی ئیسرائیل دهستی پیکرد، له ریکهوتنی ناشتی ئوسلووه ههموویان ئیسرائیلیان به رهسمی ناسی. ناسیونالیزی عهره به به گشتی، رهوته فهلهستینه کهی بهتایبهتی، ئهگهر چی نهیتوانی تهحقیری میژووی و برینی جهنگی شهش رۆژه قهره بوو بکاتهوه و فهلهستین بکاته یهک دهولت، بهلام لهم برگیه بهدواوه ئیتر کیشهی فهلهستینیان به بوونی ئیسرائیلهوه گرتنه دایهوه.

ئهگهرچی حماس یهکیکه له هیزه فهلهستینهکان بهلام ئهه رهونده په یوهسته به بهرهی ئیسلامی سیاسیوه و ئیسرائیل به رهسمی ناسی بۆیه له سهر فهلهستین نهک تهنها وهک فتح به دوا تهرحی دوو دهولهتهوه نیه به لکو داواکاری له ناوچوونی ئیسرائیل و دامهزراندنی حکومهتیکی ئیسلامیه. بهم پێ یه ئهگهر له یاری و مانۆره دبلۆماسیهکان بگه ریین، حماس و فتح دوو ئیستراتیجی جیاواز و له واقع دا ناکۆکیان ههیه له سهر کیشهی فهلهستین ههر ئهمه بناغه جیاوازیان له بهرامبه کیشهی فهلهستین روشن دهکاتهوه. ئهمه به سادهی ئهوه پیشان دهات ههر بهرهو پیش چوونیک له لایهن فتح و ریکخراوی ئازادبخاوی فهلهستینهوه بهرهو ناشتی له گه ئیسرائیل به دژی بهرژه وهندی و ئامانجهکانی حماس و بزوتنهوهی ئیسلامی سیاسی تهواو دهییت، وه به پیچه وانهوه شکست و بی توانایی فتح روو به ئامانجهکانی، خزمهت به حماس و راستهوهی دینی و قهومیهرست له ئیسرائیل دهکات و زهمینهی بۆ خویش دهکات. ئهمه بهو مانایهیه ئهه دوو رهونده به بی سێ و دوو ناکۆکی بهرژه وهندیان ههیه بۆیه به جودا له تاکتیک و مانۆره سیاسیهکانیان ناتوانن به بهشیوهیهکی ئیستراتیژیک له پال یهکدا بین و بۆ بهدهست هینانی دهولتهی فهلهستین له کهنار دهولتهی ئیسرائیلا تیکۆشن و خهبات بکهن. بهتایبهت له بارودوخیکدا که قهراره مهسهلهی ناشتی له نیوان ئیسرائیل و فتح به سهرنجام بگات بۆیه دهبی حماس به جۆریک مهسهلهی خۆی له گه فتح یه کالای بکاتهوه. بۆ روون کردنهوهی روو به روو بوونهوهکانی ئهه دوایه له غهزه، ئهگهرچی ههچ ناشتیهک له ئارادا نیه، له راستیدا ئهتوانرێ له ههمان چوارچیوه دا رۆشنبرکیتهوه، واته بنچینهی ئهه پیکدادانانهی ئهه دووه جیاوازی دوو بزوتنهوهو دوو ئیستراتیجیه که به قوناغیکی حهساس گهیشتهوه.

جیاوازی ناسیونالیزی عهره به و ئیسلامی سیاسی تهنها له سهر کیشهی فهلهستین نیه. ئهوه راسته که فهلهستین شوینیکه که له سهر ئهه نه تهنها ئهه دوو بزوتنهوهیه به لکو قوتبی تیرۆریزمی دهولهتیش له گه ئیسلامی سیاسیدا له پیکداداندان. سهر باری فهلهستین، ئیسلامی سیاسی داواکاری سههمی خۆیهتی له دهسلاتی بۆرژوازیدا. له واقعدا ئهه رهونده له رۆژههلاتی ناوهراستا بهشیکه له بۆرژوازی عهره به بۆ بهدهست هینانی سههمی خۆی ئالای ئیسلامی بهدهستهوه گرتووه. بهم پێ یه ناسیونالیزی عهره به و ئیسلامی سیاسی دوو

په وەندی بورژوازی دژى به يەکن که په تى ئىسلامى به سود وەرگرتن له تاوانهکانى ئەمەریکا و ئىسرائىل له ناوچهکەدا و به پشتمانی ئىران و سوريا توانويه تى به يه کيک له هیزه بهرچاوهکان بژميرريت.

له کۆتايدا سه بارهت به سه رنجامى ئەم جياوازييهى فه تح و حماس له کيشهى فه لستيندا پيوسته له سه ره مان خال پاداگرى بکهين که له سه روو تر دا ده ربارهى " ده ورى په وندهکانى راستى توندره و " قامکمان خستبووه سه ر. واته يه که م پيش مه رج بۆ ئەوهى ئەگه رى ئاشتى له نيوان ئىسرائىل و فه له ستين و دامه زراندى ده وله تى فه له ستين ممکن بکات، گۆشه گير کردنى هه ردوو په وندى قه ومپه رست و راستى دينيه له هه ردوو لادا. ئەمه به و مانايه يه هه ريه ک له لايه نگرانى ئاشتى له هه ردوو لادا پيوسته بتوانن و ئاماده بن په وته دينيه کان و راستره وه کان له به رهى خۆياندا بخه نه که ناره وه و به جۆريک نه توانن ريگرى له به رده م پرۆسهى ئاشتيدا دروست بکه ن. له ئىستادا کيشه که ئەوه يه له هيج لايه کياندا روو به رووى هيزو ئيمکاناتى له و چه شنه نين. سه ربارى ئەمه ش، پيوسته له وه ته نکيد بکهين که ئەم که ناره گيرى کردنه، ماناى سه ربارى و په نابردنى بۆ چه کى ليتابيته وه، به لکو له رووى سياسيه وه پيوسته به دى بيت. به و مانايه حماس و فه تحيش ناتوانن به ريگاي سه ربارى يه کتر له ناوبه رن. له رووى سياسيه وه تا ئىستا فه تح روو له پاش بووه، په وتيک که سه رتاپا بالاي گه نده لى پولى و ئيدارى بووه و ئيعتمادى خه لکى غه زه ي له ده ست داوه له هه لباژاردنه کانى کانونى دوومى 2006 دا له به رامبه ر په وتى تيرۆرستى حماس دا دۆرا.

پشتمانی غه رب و ئىسرائىل له فه تح

پشتمانی ئىسرائىل و ئەمەریکا و گشت ده وله ته غه ربیه کان له هه لوه شان وهى کابينه کهى حماس له لايه ن مه حمود عه باسه وه هيج په يوه نديه کى نيه له هه نگاو هه له پتانه وه يه کى جدى له چاره سه ر کردنى کيشهى فه له ستيندا. ئەمه پيوسته زياتر له چوارچيوه ي کيشمه کيشى نيوان دوو بلوکى تيرۆرستى و ئەو کيشانهى ليره وه سه رچاوه يان گرته وه روژن بکريته وه. چه ند فاکته ريک که بریتين له: شکست خواردنى سياسه تى ئەمەریکا و نيوکونسه رفه تف له عيراق و به ده سه لات گه يشتى ئىسلامى سياسى، ئەمه ئەمەریکا ناچار ده کات له به رامبه ر ناسيوناليزمى عه رب روو و ده رچه رخيته به ره و کيشهى فه له ستين. ئەمه واى کرد هه تا تۆنى بلير له دوای شکستى جمهورى خوازانى ئەمەریکا بلر ريگاي ده رچوون له بنه سته عيراق و روژه لاتی ناوه راست به کيشهى فه لستينه وه گري خوار دووه. سه ره ک وه زيرانى ئىسرائىل ئيه ود ئۆلمه رت نزیکه ي مانگيک له مه وه پيش بۆ قه ره بوو کردنه وهى جه نگی لبنان و سه رکه وتنى حزب الله به دوای بلاو بوونه وهى راپورتنى په خنه گرانه کهى وينگه رد دا، به روو که شى له سه ر کيشهى فه له ستين بدويت. ئەو داواى له پاشاى ئەرده ن مه ليک عبدالله کرد که يه کيکه له ئەو 22 رابه رهى ده وله تانى جامعەى عه ربه ي که له ده ورى يه ک کۆ بنه وه و سه بارهت به " ته رحى ئاشتى عه ربه ي" به بى هيج قه يد و به نديک له گه ل ئىسرائىل گه فته گو بکه ن. ئەمه له کاتيکدا بوو که پيکدا دانه کانى نيوان فه تح و حماس بوونى "ده وله تى يه کپارچه ي نيشتمانى" خستبووه ژير پرسياره وه. به گشتى شکستى ئەمەریکا و هاويه يمانانى له به رامبه ر ئىسلامى سياسى له روژه لاتی ناوه راستدا ئەبيتته هوى روو هينانى ئەمەریکا به ره و ناسيونالزمى عه رب به وينه ي هيزيکى ناوچه يى و تا راده يه ک يه کگرتوو وه هه ر له م راستايه دايه که قسه و باس له سه ر کيشهى فه له ستين لانى که م له ئاستى راگه ياندندا ده رگاي له سه ر ئاواله ده بيت. له م چواچيوه دايه که ده توانريت پشتمانی غه رب و ئىسرائىل له فه تح روژن بکريته وه که به ده ورى خۆى زه ربه يه که له حماس.

ئەم پشتمانییهى غه رب له فه تح و فشار هينان بۆ حماس، ئىحتمالى زۆره به دوای خۆيدا ئابلقه ي ئابورى به دژى خه لکى غه زه دا به ينى و برسى و ته فرو تونايان بکات. سياسه تى ئابلقه ي ئابورى سياسه تيکى دژى ئينسانى و تاوانکارانه يه و پيوست به رووبه روو بوونه وه و هه لخراندنى جيهان ده کات له به رامبه ريديا. حماس

له كورتماوهدا لهه جۆره سياسهته به زۆرى سوود مههه دهبيت وهك پوونه له بهدبهختى و چارهپهشى و دهدهسهرى خهلكى فهلهستين هيز وهردهگرهت. پال پيوه نانى ههماس بۆ مهوقعيهتى ئۆپوزسيون بهگشتى سياسهت و ئامانجهكانى هاوناهاهنگتر دهكات. يهكالا بوونهوهى دهسهلات له غهزه تاسهر بهردهوام نابيت و فهتج بيدهنگ نابيت ههمان نهگهرى چوونهناو ههنگيكى ناوخۆى دريژخايهه زياتر دهكات.

ئهوه قسهى ناوى كه گرنگترين ههنگاوئيك بۆ چارهسهرى كيشهى فهلهستين بهتهواوى له گرهوى فشارهينان بۆ ئيسرائيل تا له خاكى داگير كراو بجيته دهروهو دهولهتى سهربهخۆ و يهكسانى فهلهستينى به پهسميهت بناسن. كيشهى ئاوارهكان و گهراوههينان دهبيت چارهسهر ببيت و ريگرى لهبههرهه گهراوههينان وهلا بنريت. له ئهمرۆدا دوو هيزى ئامادهبهكار له ههردوو لادا كه بيهوى پرۆسهى ئاشتى بهسهرنجام بگهينى پهوته پاسپهوهكان وهلا بنيت لهئارادا نى يه. لهه پوهوه كيشهكه بهتهواوى بهستراوتهوه به ههلاخراندنى بزووتنهوهيهكى فراوانى ئازادبخوازانه له ئاستى جيهان و ئوردوگاي سيههههوه تا ئهريكا و ئيسرائيل له ژير فشاردا ناچار به قبول كردنى چارهسهرى كيشهى فهلهستين بكات و له ههمان كاتدا كۆمهك بكات به ئارايشدانى پهوتى چهپ و ئازادبخواز له ئيسرائيل و فهلهستين كه پيوسته پيشهنگى ئهه بزووتنهوهيه بيت، شكّل پييدات. چهپ و سۆشياىليزم له ههردوو لادا وه لهئاستى كۆمهلايهتيدا بالادهستى پهيدا بكات و هيز ههلاخرينى تا ئيمكانى رزگارى كريكاران و خهلكى زولم ليكراوى فهلهستين و ئيسرائيل بكات ههمرى واقع.

ئهه ووتاره له ئينترناسيونال ژماره 198 وهرگيراوه، و لهلايهه سمير نوريهوه وهرگيراوته سهه زمانى كوردى